

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Кафедра економічної теорії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Р. ШЕЛУДЬКО

» 08 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ

Галузь знань – 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма – «Облік і оподаткування»

Спеціалізація – —

Факультет – обліку і фінансів

Харків – 2020

Робоча програма дисципліни «Політична економія» для здобувачів початкового (короткого циклу) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік та оподаткування».

« » серпня 2020р. 22 с.

Розробник: **Шевченко Світлана Володимирівна**, доцент кафедри економічної теорії, кандидат економічних наук, доцент

Робоча програму затверджено на засіданні кафедри економічної теорії.
Протокол від «31» серпня 2020 р. № 1

Завідувач кафедри економічної теорії,
професор
«31» серпня 2020 року

Г. ПАСЕМКО

Схвалено навчально-методичною комісією факультету обліку і фінансів
Протокол від «31» серпня 2020 р. № 1

Голова навчально-методичної комісії
факультету обліку і фінансів,
к.е.н., доцент

О. ГОРОХ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»	Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціальність 071 «Облік і оподаткування» Освітньо-професійна програма – «Облік і оподаткування»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	
Загальна кількість годин - 120		Семестр	
		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 8	Освітній рівень: початковий (короткого циклу)	Лекції	
		18 год.	
		Практичні, семінарські	
		18 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		84	
		Вид контролю:	
		іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета полягає у формуванні системи знань про економічні відносини, як суспільну форму виробництва, проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів і шляхи забезпечення суспільних потреб у різних суспільно-економічних формаціях.

Завданням курсу є:

- вивчення загальних засад економічного життя суспільства;
- вивчення закономірностей розвитку економічної системи, механізму дії економічних законів і використання їх людьми у процесі господарської діяльності;
- визначення принципових рис основних соціально-економічних систем і напрямів їх еволюції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- суть економічних категорій;
- зміст основних економічних законів та принципів;
- методи дослідження економічних процесів та явищ;
- домінуючі теорії, напрямки та школи в економічній науці

уміти:

- науково обґрунтувати загальні основи економічного життя суспільства;
- розкрити закономірності розвитку суспільного виробництва;
- з'ясувати механізм дії економічних законів і механізм використання їх людьми у процесі господарської діяльності;
- визначити істотні риси основних соціально-економічних систем;
- розуміти проблему необхідності ефективного використання суспільством обмежених економічних ресурсів і шляхів досягнення максимальних кінцевих результатів щодо задоволення людських потреб, які невпинно зростають.
- з'ясувати роль політичної економії у розробці шляхів формування соціально-орієнтованої економічної системи суспільства.

Перелік компетентностей:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до формування світогляду щодо розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури.

ЗК12. Здатність до навчання.

ЗК04. Здатність до формування ринково-орієнтованого економічного світогляду.

Програмні результати навчання (ПР):

ПР07. Знання і уміння оперувати економічними категоріями та поняттями.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна та її розділи, що передують вивченню дисципліни:

1. Основи філософських знань. 2. Історія України та української культури.

Дисципліна та її розділи, у яких використовують матеріали дисципліни: 1 Економіка підприємства. 2. Податкова система. 3. Гроші і кредит.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи політичної економії

Тема 1. Предмет і метод політичної економії

Виникнення та основні етапи розвитку політичної економії. Сучасні економічні теорії.

Предмет економічної теорії. Продуктивні сили : їх структура та ефективність використання. Економічні виробничі відносини: організаційно-економічні та соціально-економічні.

Економічні категорії та економічні закони. Класифікація економічних законів, їх пізнання та використання.

Методи політичної економії: загальноосвітні та спеціальні. Метод наукової абстракції. Аналіз і синтез поєднання кількісного та якісного аналізу, історичного та логічного підходу. Суспільна практика. Соціально-економічний експеримент. Статистичні методи.

Функції політичної економії. Місце політичної економії в системі економічних знань. Політична економія та економічна політика.

Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці.

Суспільне виробництво – основа життєздатності суспільства. Розвиток суспільного виробництва. Розподіл праці. Структура суспільного виробництва: матеріальне виробництво і соціальна інфраструктура. Продукт та стадії його руху.

Фактори виробництва та їх взаємодія. Класифікація факторів виробництва: робоча сила, предмети праці та засоби праці. Засоби виробництва та виробничі відносини. Система виробничих відносин. Закон відповідності виробничих відносин рівню та характеру розвитку продуктивних сил. Суспільна надбудова.

Технологічний спосіб виробництва. Технологія. Організація. Інформація. Енергія. Критерії виділення технологічних способів виробництва. Науково-технічний прогрес та науково-технічна революція. Закон зростання продуктивності праці. Вплив НТР на характер праці.

Тема 3. Економічні потреби та інтереси.

Економічні потреби суспільства та їх структура. Закон зростання потреб. Виробничий потенціал суспільства і обмеженість ресурсів. Закон економії часу.

Економічні інтереси: поняття, види та їх взаємодія. Реалізація економічних інтересів.

Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку.

Сутність, функціональна роль та структура економічної системи. Продуктивні сили. Економічні виробничі відносини. Механізм господарювання.

Типи економічних систем та критерії їх класифікації.

Формаційний підхід: первинна (архаїчна) формація, вторинна (рабство, кріпацтво, капіталізм), комуністична формація.

Класифікація економічних систем К. Блюхера.

Цивілізаційний підхід до класифікації економічних систем: до індустріальна (аграрна), індустріальна, постіндустріальна, неоіндустріальна.

Інформаційний підхід і класифікація типів економічних систем: ринкова економіка (чистий капіталізм), змішана економіка, командно-адміністративна система, перехідна економічна система.

Сутність власності. Економічний зміст і право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Привласнення. Володіння. Розпорядження. Використання. Відчуження. Місце відносин власності в системі суспільних відносин. Форми і види власності. Еволюція форм власності.

Державна власність та її ефективність. Приватна власність та її види. Колективна власність: кооперативна, акціонерна, власність змішаних підприємств. Похідні форми власності.

Роздержавлення та приватизація об'єктів власності. Особливості в Україні. Форми власності в Україні.

Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші.

Генезис форм господарства. Натуральне виробництво: сутність і риси. Товарне виробництво: сутність, умови виникнення, розвиток та форми. Суперечності товарного виробництва.

Товарна форма виробленого продукту та послуг. Споживна вартість та вартість товару. Мінова вартість. Конкретна та абстрактна праця. Величина вартості товару. Суспільно необхідні витрати праці. Продуктивність та інтенсивність праці.

Теорії вартості та їх різновиди: теорія трудової вартості, теорія граничної корисності, теорія факторів виробництва, неокласична теорія вартості.

Закон вартості і механізм його дії, функції та роль у розвитку товарного виробництва.

Становлення та еволюція грошових відносин. Історія розвитку грошей. Концепція походження грошей: раціоналістична, еволюційна, функціональна.

Функції грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб нагромадження, засіб платежу, світові гроші. Еволюція і форми грошей.

Грошовий обіг та його закони. Сутність інфляції, причини виникнення та наслідки. Форми інфляції. Антиінфляційна політика держави.

Грошова система та її елементи. Основні типи грошових систем.

Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата.

Об'єктивні умови виникнення капіталу. Загальна формула капіталу та її суперечності. Сутність розвинутої форми товарного виробництва.

Первісне нагромадження капіталу.

Робоча сила як товар, її вартість та споживна вартість. Динаміка вартості товару робоча сила.

Виробництво додаткової вартості. Необхідна та додаткова праця. Сутність капіталу. Класики політичної економії та сучасні економісти про капітал. Постійний та змінний капітал. Норма та маса додаткової вартості. Два шляхи підвищення норми додаткової вартості. Абсолютна додаткова вартість. Робочий день та його межі. Відносна додаткова вартість. Надлишкова додаткова вартість.

Винагорода за працю в ринковій економіці: заробітна плата. Неокласичний та марксистський підходи. Форми заробітної плати. Номінальна та реальна заробітна плата. Продуктивність праці та заробітна плата.

Тема 7. Витрати виробництва і прибуток.

Сутність витрат виробництва, їх види та структура. Прибуток. Норма прибутку. Внутрішньогалузева та міжгалузева конкуренція. Ціна виробництва та середній прибуток.

Сутність собівартості, її структура та види, шляхи зниження.

Тема 8. Ринок, його суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення.

Сутність ринку. Об'єктивні умови його виникнення та характерні риси. Структура ринку.

Механізм ринкового саморегулювання: попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція.

Попит. Крива попиту. Закон попиту. Еластичність попиту.

Пропозиція. Крива пропозиції. Закон пропозиції. Еластичність пропозиції. Ринкова ціна. Рівноважна ціна, ціна попиту, ціна пропозиції. Функції ціни. Система цін.

Конкуренція та її роль у функціонуванні ринку. Види конкуренції. Досконала і недосконала конкуренція. Нецінова конкуренція. Захист конкуренції від монополій. Антимонопольне законодавство. Функції ринку.

Недоліки ринкового механізму і необхідність державного регулювання.

Особливості переходу України до ринкової економіки.

Принципи класифікації ринків. Ринок предметів споживання. Ринки виробничих ресурсів: попит і пропозиція. Ринки основних виробничих ресурсів. Граничний продукт і граничний дохід. Особливості попиту на фактори виробництва. Пропозиція факторів виробництва. Ринок капіталів і ринок капітальних благ. Оренда і процент. Формування ринків виробничих ресурсів і капіталів в Україні.

Змістовий модуль 2. Формування і розвиток сучасних соціально-економічних відносин.

Тема 9. Домогосподарство в системі економічних відносин.

Сутність домогосподарства. Функції домогосподарства.

Доходи домогосподарств та їх джерела. Розподіл доходів між домогосподарствами. Прожитковий мінімум. Сукупний дохід домогосподарств.

Витрати на споживання. Витрати на споживання і поведінка споживачів. Ефект доходу. Ефект заміни. Споживчий надлишок. Максимізація граничної корисності. Заощадження домогосподарств.

Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток.

Поняття підприємницької діяльності. Функції та принципи підприємництва. Умови розвитку підприємницької діяльності. Суб'єкти, об'єкти та види підприємництва. Форми організації підприємницької діяльності. Особливості підприємництва в Україні. Фірма та підприємство як організаційні форми підприємництва. Види підприємств та їх об'єднань в Україні.

Кругообіг промислового капіталу. Три стадії та три функціональні форми кругообігу капіталу. Обороти капіталу. Основний і оборотний капітал. Фізичний та моральний знос капіталу. Амортизація. Час обороту капіталу і його складові частини. Виробничі та оборотні фонди. Валовий та чистий дохід підприємства. Ефективність підприємства. Розподіл і використання прибутку підприємства.

Тема 11. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.

Торгівельний капітал як відокремлена частина промислового капіталу. Суть та механізм утворення торговельного прибутку. Організаційні форми підприємницької діяльності в сфері обігу товарних ресурсів. Форми торгівлі та їх розвиток в сучасних умовах. Торговельна політика держави.

Суть позичкового капіталу, його функції та роль у розвитку виробництва. Позичковий відсоток. Норма позичкового відсотку. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту. Банківська система, її сутність та структура. Банківський прибуток та його джерела.

Сутність акціонерних товариств та акціонерного капіталу. Види акціонерних товариств. Види акцій та їх курс. Прибуток акціонерних

товариств та його розподіл. Ринок цінних паперів. Фондова біржа. Організаційні форми підприємницької діяльності в сфері обігу цінних паперів.

Сільськогосподарське виробництво як особлива сфера вкладання капіталу. Суб'єкти і об'єкти підприємницької діяльності у сільському господарстві.

Аграрні відносини, їх специфіка і місце в економічній системі. Земельні відносини. Земельна власність. Землекористування. Землерозпорядження. Особливості проведення земельної реформи в Україні.

Рентні відносини. Рента і орендна плата. Види ренти: диференційна, абсолютна, монопольна.

Об'єктивні передумови та механізм утворення диференційної ренти. Монополія на землю як об'єкт господарювання і особливості ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Диференційна рента I та диференційна рента II, загальні риси та відмінності.

Об'єктивні передумови та механізм утворення абсолютної ренти. Абсолютна рента та розвиток сільського господарства.

Ціна землі та її динаміка в розвинених країнах.

Агропромислова інтеграція та її форми. Агропромисловий комплекс (АПК), його функції та структура. Розвиток нових форм господарювання в АПК України.

Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми.

Виробництво і відтворення. Сутність суспільного відтворення та його види.

Просте та розширене відтворення. Сутність і фактори нагромадження капіталу.

Органічна побудова капіталу та її зростання з розвитком продуктивних сил. Концентрація та централізація капіталу.

Макроекономічні показники. Суспільний продукт. Натурально-речовий склад та вартісна форма суспільного продукту. Функціональна структура суспільного продукту.. Проблема «повторного рахунку».

Система національних рахунків (СНР). Валовий внутрішній продукт та валовий національний продукт. Чистий національний продукт.

Тіньовий сектор в економічному відтворенні, його масштаби та особливості в економіці України.

Національне багатство: сутність, структура та проблеми його відтворення. Національне багатство України.

Сутність, місце та роль розподілу в процесі відтворення. Розподіл як ланка взаємозв'язку між виробництвом і споживачами. Суб'єкти і об'єкти розподілу.

Національний дохід. Виробництво, розподіл і використання національного доходу. Моделі розподілу національного доходу. Джерела особистих доходів. Об'єктивні основи формування доходів населення.

Перерозподіл національного доходу і споживання. Об'єктивні основи перерозподілу національного доходу. Необхідність перерозподілу національного доходу державою.

Споживання, національний дохід і заощадження. Споживання: сутність і функції. Заощадження та його функції. Національні заощадження і норма заощаджень.

Тема 13. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.

Зміст і типи економічного зростання. Новий тип економічного зростання. Рушійні сили економічного зростання. Види нагромадження. Норма нагромадження.

Економічна рівновага і циклічність. Сутність економічного циклу. Теорії економічних циклів. Види циклів: короткі, середні, довгі. Фази економічних циклів.

Національні та світові економічні цикли.

Особливості циклічного розвитку за сучасних умов.

Безробіття і зайнятість населення. Повна і неповна зайнятість населення. Форми зайнятості. Ефективність зайнятості.

Теорії зайнятості і відтворення суб'єктивного фактора виробництва. Неокейнсіанська теорія зайнятості: гнучкі ціни праці. Кейнсіанська теорія зайнятості: негнучкі ціни праці.

Неповна зайнятість і безробіття в механізмі відтворення робочої сили. Сутність безробіття. Природний рівень безробіття. Види безробіття та його соціальні наслідки. Ринок робочої сили та його структура. Біржа праці.

Фактори та показники розширеного відтворення робочої сили.

Соціальна політика держави.

Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції.

Організаційно-економічні відносини та господарський механізм. Функції господарського механізму. Структура господарського механізму.

Сутність макроекономічного регулювання економіки. Механізм ринкового саморегулювання та межі його дії.

Державне регулювання як складова частина господарської системи. Сучасні моделі державного регулювання економіки. Кейнсіанська і неокласична моделі державного регулювання економіки. Монетаристська трактування економічної ролі держави.

Форми і методи регулювання економіки державою. Бюджетна, податкова, грошово-кредитна політика держави.

Суть і функції фінансів. Структура та джерела формування фінансів. Державний бюджет. Бюджетна система. Доходи і видатки бюджету. Бюджетний дефіцит і шляхи його подолання.

Податки. Функції та види податків. Принципи побудови податкової системи. Політика державних видатків.

Тема 15. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік

Економічна система капіталізму вільної конкуренції: сутність і етапи розвитку. Ознаки капіталізму вільної конкуренції.

Економічна система монополістичного капіталізму. Сутність монополістичного капіталізму. Закономірності виникнення монополій. Концентрація і централізація капіталу. Ефект масштабу. Акціонерні товариства (корпорації). Проблеми максимізації прибутку монополіста.

Сутність і ознаки змішаної економіки. Умови виникнення змішаної економіки. Причини виникнення змішаної економіки. Національні моделі змішаної економіки.: американська, німецька, шведська, японська та ін. Уклади і сектори змішаної економіки.

Економічна система соціалізму: теорія і практика. Сутність економічної системи соціалізму. Державний соціалізм.

Перехідна економічна система. Зміст, чинники і типи перехідної економіки. Риси перехідної економіки.

Причини існування перехідної економіки. Особливості економічних відносин і різноманітність форм еволюції країн, що розвиваються.

Тема 16. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.

Об'єктивні умови виникнення світового господарства: розвиток світового ринку, міжнародний поділ праці, інтернаціоналізація господарського життя. Глобалізація сучасної світової економіки. Класифікація груп країн світового господарства.

Міжнародний поділ праці і спеціалізація. Сутність міжнародного поділу праці. Міжнародна спеціалізація у світовому господарстві. Міжнародна кооперація.

Інтернаціоналізація господарських відносин і продуктивних сил. Транснаціоналізація у світовому господарстві.

Міжнародна економічна інтеграція як вищий рівень інтернаціоналізації. Міжнародна економічна інтеграція та її форми. Міжнародні міжрегіональні економічні об'єднання.

Система міжнародних економічних відносин. Світова торгівля, її види та структура. Міжнародна валютна система. Валютний курс. Європейська валютна система. Міжнародний валютний фонд і його функції. Вивіз капіталу. Науково-технічне співробітництво. Міжнародна міграція робочої сили. Причини міжнародної трудової міграції. Основні напрями трудової міграції. Міжнародні фінансово-економічні організації та їх роль в сучасній економіці.

Інтеграція економіки України в світове господарство. Об'єктивні основи зовнішньоекономічних зв'язків України, її геополітичні інтереси. Основні напрями, форми і суб'єкти зовнішньоекономічних відносин України. Природно-ресурсний потенціал. Структура економіки. Експортно-імпорتنний потенціал. Торгові партнери.

Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України

Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобалізація світової економіки.

Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання. Небезпека глобальних проблем.

Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства. Джерела подолання глобальних проблем.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	Усього го	у тому числі				Усього го	у тому числі			
л		п,с	лаб	інд	с.р.		л	п,с	лаб	інд
Змістовий модуль 1.										
Тема 1. Предмет і метод політичної економії.	6	1,5	1,5			3				
Тема 2. Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці.	6	1,5	1,5			3				
Тема 3. Економічні потреби та інтереси.	8	1	1			6				
Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку.	8	1	1			6				
Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші.	8	1	1			6				
Тема 6. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата.	8	1	1			6				
Тема 7. Витрати виробництва і прибуток.	8	1	1			6				
Тема 8. Ринок, його суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення.	8	1	1			6				
Разом за змістовим модулем 1	60	9	9			42				
Змістовий модуль 2.										
Тема 9. Домогосподарство в системі економічних відносин.	6	1	1			4				
Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток.	6	1	1			4				
Тема 11. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.	6	1	1			4				
Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми.	7	1	1			5				
Тема 13. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.	7	1	1			5				
Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції.	7	1	1			5				
Тема 15. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік.	7	1	1			5				
Тема 16. Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.	7	1	1			5				
Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України.	7	1	1			5				
Разом за змістовим модулем 2	60	9	9			42				
Усього за навчальною дисципліною, годин	120	18	18			84				

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і метод політичної економії.	1,5
2	Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці.	1,5
3	Економічні потреби та інтереси.	1
4	Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку.	1
5	Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші.	1
6	Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата.	1
7	Витрати виробництва і прибуток.	1
8	Ринок, його суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення.	1
9	Домогосподарство в системі економічних відносин.	1
10	Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток.	1
11	Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.	1
12	Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми.	1
13	Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.	1
14	Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції.	1
15	Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік.	1
16	Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.	1
17	Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України.	1
	Разом	18

8. Самостійна робота

Самостійна робота здобувача відноситься до інформаційно-розвиваючих методів навчання і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Види самостійної роботи студентів за цільовим призначенням:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів; інші види занять.

2. Поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до контрольних, семінарів; інші види занять.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і метод політичної економії.	3
2	Виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці.	3
3	Економічні потреби та інтереси.	6
4	Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку.	6
5	Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші.	6
6	Капітал: процес виробництва і нагромадження. Наймана праця і заробітна плата.	6
7	Витрати виробництва і прибуток.	6
8	Ринок, його суть і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення.	6
9	Домогосподарство в системі економічних відносин.	4
10	Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток.	4
11	Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.	4
12	Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми.	5
13	Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою.	5
14	Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції.	5
15	Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік.	5
16	Суть і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин.	5
17	Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України.	5
	Разом	84

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання є видом позааудиторної індивідуальної роботи здобувача навчального характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу. Індивідуальне завдання – це завершена теоретична або практична робота, що охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Структура індивідуального завдання: вступ, теоретичне обґрунтування, основні результати роботи та їх обговорення, висновки, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи не повинен перевищувати 20 сторінок.

Пропоновані теми:

1. Суспільне виробництво і основні чинники економічного розвитку
2. Економічна теорія як наукова засада економічної політики
3. Становлення та еволюція економічної теорії
4. Товарне виробництво, його сутність і закони
5. Історія та сучасність грошей
6. Економічна теорія товару та грошей

7. Еволюція відносин власності
8. Власність як економічна категорія
9. Відносини власності в ринковій економіці
10. Поняття власності. Типи, форми і види власності
11. Трансформація форм власності в Україні
12. Відтворення та економічне зростання
13. Ринок та його інфраструктура
14. Ринок і закони його функціонування
15. Види взаємодії суб'єктів ринку: конкуренція та монополія
16. Зміст, функції і типологія ринку.
17. Ринковий механізм та його елементи
18. Економічні інститути та держава в ринковій економіці
19. Підприємство в системі економічних відносин
20. Сутність, форми та сучасні особливості підприємницької діяльності
21. Теорія факторів виробництва і розподіл факторних доходів
22. Капітал і наймана праця
23. Промисловий капітал і його рух
24. Витрати виробництва і промисловий прибуток
25. Торговельний капітал і торговельний прибуток
26. Позичковий капітал і позичковий відсоток
27. Кредитна система ринкового господарства
28. Акціонерний капітал і дивіденд
29. Аграрні відносини і земельна рента
30. Підприємництво в аграрній сфері
31. Рентні відносини в аграрній сфері
32. Диференційна і абсолютна рента
33. Економічна система розподілу і формування доходів населення
34. Закони, структура і механізм функціонування ринкової економіки
35. Конкуренція і демонополізація економіки
36. Ціни і ціноутворення у ринковій економіці
37. Підприємництво як форма діяльності в умовах ринкової економіки
38. Ринок робочої сили і проблема зайнятості
39. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх державне регулювання
40. Доходи від власності
41. Управління в ринковій економіці
42. Сутність, структура і механізм функціонування фінансів
43. Державні фінанси та бюджет
44. Кредитно-банківська система
45. Ринок цінних паперів
46. Інфляція як макроекономічне явище
47. Прогнозування і планування економіки в умовах ринкових відносин
48. Державне регулювання ринкової економіки
49. Економічне зростання та його чинники. Економічні цикли
50. Форми суспільного продукту в процесі відтворення

10. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

1). Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – **словесні** (лекція, семінари, бесіда, розповідь); **наочні** – (ілюстрація, демонстрація, презентація).

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять і, водночас, методів навчання.

Семінари – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття можуть проводитися у формі бесіди, обговорення рефератів і доповідей, дискусій тощо.

Індивідуальне заняття – форма навчального заняття, що проводиться з окремими здобувачами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Консультація – форма навчального заняття, при якій здобувач отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (проводяться протягом семестру – поточні та екзаменаційні консультації).

2). Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота студента з навчальною та науковою літературою, текстами лекцій, підготовка до семінарських, робота з комп'ютером, виконання письмових завдань.

11. Методи контролю

Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності здобувачів включає поточний, модульний (відповідно визначеному змістовому модулю), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

Поточний контроль знань здобувачів здійснюється за двома напрямками:

I – контроль систематичності та активності роботи на семінарських та практичних заняттях;

II – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання.

Поточний контроль здійснюється у формі: усне опитування; індивідуальне опитування; письмові контрольні роботи; тестування.

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Підсумковий/Семестровий контроль проводиться у формі іспиту у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

Семестровий екзамен – форма оцінки підсумкового засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід. Завданням екзамену є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння здобувачем компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.

12. Розподіл балів, які отримують студенти для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота																	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
змістовий модуль 1 (30%)								змістовий модуль 2 (40%)									(30%)	100%
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	30	100
4	4	4	4	4	4	4	2	4	4	4	4	4	4	4	6	6		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Пасемко Г.П. Політична економія: навч. посібник (Частина I і II) / Г.П. Пасемко, Т.М. Лозинська, О.М.Супрун та ін. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2011. – 557с.
2. Пасемко Г.П. Словник з дисциплін економічної теорії / Г.П. Пасемко, Г.Є. Бєсєдіна, С.В. Шевченко. – Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2011. – 125с.
3. Пасемко Г.П. Політична економія методичні вказівки до вивчення курсу / Г.П. Пасемко, Л.Г. Бага; С.В. Шевченко. - ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2014. – 38с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії / Базилевич В. Д., Базилевич К. С.– К.: Знання, 2008. – 263 с.
2. Базилевич В. Д. Філософія економіки. Історія: монографія / Базилевич В.Д., Ильин В.В. – К.: Знання, 2011. – 1198 с.
3. Гронтковська Г. Е. Економічна теорія: навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік, О. І. Ряба ; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. – Рівне : НУВГП, 2010. – 369 с.
4. Башнянин Г. І. Політична економія / Г. І. Башнянин, Л. Ю. Лазур, В. С. Медведєв. – К.: Ніка Центр, Ельга, 2000. – 519 с.
5. Економічна теорія: навч. посібник; 4-е вид., перероб. та допов. /за ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 560 с.
6. Економічна теорія: посібник / за заг. ред. Є. М. Воробйова. – Х.-К., 2003. – 704 с.
7. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. всіх навч. закладів / С.В. Мочерний. – К.: Академія, 2005. – 640 с.
8. Мочерний С.В. Політекономія: підручник. – 2-е вид., випр. / С.В. Мочерний. – К.: Вікар, 2005. – 386 с.
9. Мочерний С.В. Основи економічної теорії: навч. посібник / С.В. Мочерний, О.А. Устинко. – К.: Академія, 2005. – 504 с.
10. Основи економічної теорії: навч. посібник / за ред. В.О. Білика, П.Т.Саблука. – К.: ІАЕ, 1999. – 468 с.
11. Основы экономической теории: политэкономический аспект. – 3 изд. / под ред. Г.Н. Климко. – К.: Знание – Пресс, 2001. – 646 с.
12. Політекономія: підручник / за заг. ред. Ю.В. Ніколенка. – К.: ЦУЛ, 2003. – 412 с.
13. Політична економія: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / за ред. В.О. Рибалкіна, В.Г. Бодрова. – К.: Академвидав, 2004. – 672 с.

Додаткова

1. Бардиш Г. О. Проблеми трансформації і реструктуризації української економіки і їх вирішення: монографія / Г.О. Бардиш. – К.: ЛБІ НБУ, 2006. – 440 с.
2. Білорус О. Г. Економічна система глобалізму: монографія / О.Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2003. – 360 с.
3. Блудова Т.В. Транзитний потенціал України: формування та розвиток / Т.В. Блудова. – К.: НІПМБ, 2006. – 276 с.
4. Горбач Л. М. Міжнародні економічні відносини: підручник / Л. М. Горбач, О. В. Плотніков. – К.: Кондор, 2005. – 266 с.
5. Грабинський І. Сучасні економічні системи / І. Грабинський. – Львів: Інтереко, 1997. – 176 с.
6. Дашківський А.В. Економічна теорія / А.В. Дашківський. – К.: Лібра, 2000. – 256 с.
7. Дзюбик С. Основи економічної теорії / С. Дзюбик, О. Ривак. – К.: Основи, 1994. – 336 с.
8. Долан Э. Деньги, банковское дело и кредитно-денежная політика / Э. Долан, К. Кемпбелл, Р. Кемпбелл. – Л., 1991. – 448 с.
9. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання – Прес, 2001. – 581с.
10. Економічний словник-довідник / за ред. С.В. Мочерного. – К.: Феміна, 1995. – 368с.
11. Єщенко П.С. Нова модель держави / П.С. Єщенко, Б.Є. Кваснюк, О.А. Бірюков. – Слов'янськ, 2002. – 144с.
12. Історія економічних вчень: підручник / В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, Т.В. Гайдай та ін. – К.: Знання, 2004. – 1300с.
13. Історія економічної думки: навч. посібник / Л.Я. Корнійчук, А.М. Поручник, Н.О. Татаренко та ін. – К.: Фенікс, 1999. – 415с.
14. Кейнс Д. Общая теория занятости, процента и денег. – М.: Гелиос, 1999. – 352 с.
15. Клочко В.П. Глобалізація: економічні та соціально-культурні аспекти: монографія / В.П. Клочко. – К.: ДАКККіМ, 2005. – 190 с.
16. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посібник / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – 4-е вид., доп. – К.: Знання – Прес, 2003. – 407 с.
17. Крупка М.І. Основи економічної теорії: підручник / М.І. Крупка, П.І. Островерх, С.К. Раверчук / Львівськ. нац. ун-т ім. І.Франка. – К.: Атіка, 2002. – 344 с.
18. Лозинська Т.О. Міжнародна економіка: навч. посібник / Т.М. Лозинська, Г.П. Пасемко, Ю.О. Ульяновченко. – Харків: ХарРІ НАДУ «Магістр», 2005. – 140 с.
19. Майовець Є.Й. Теорія аграрних відносин / Є.Й. Майовець. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 276 с.

20. Макконнелл К. Аналітична економія: У 2-х ч. / К. Макконнелл, С. Брю. – Львів: Просвіта, 1999. – 650 с.
21. Макконнелл К.Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: В 2-х Т; пер. с англ. 2-го изд. / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю – М.: Республика, 1992. – 685 с.
22. Макроекономіка: навч. посібник /авт. кол.; за ред. Т.С. Смовженко, Г.Я. Стеблій. – К : УБС НБУ, 2008. – 463 с.
23. Маркс К. Капітал: Т.1 // Маркс К., Енгельс Ф. Твори: 2-е вид. / К. Маркс, Ф. Енгельс. – К.: Держполітвидав УРСР, 1969. – Т.23. – 601 с.
24. Маркс К. Критика политической экономии: соч. – 2-е изд. – Т.13. / К. Маркс, Ф. Енгельс. – М.: Госполитиздат, 1959. – 517 с.
25. Милль Дж. С. Основы политической экономии ; пер. с англ. / Дж.С. Милль. – М.: Наука, 1980. – Т.3. – 472 с.
26. Мочерний С.В. Економічна теорія: посібник / С.В. Мочерний. – К.: Вид. центр «Академія», 2003. – 656 с.
27. Основы розвитку суспільного виробництва: посібник для студ. екон. спеціальностей / укл. Г.А. Орехівський. – К.: НАУ, 2004. – 130 с.
28. Орехівський Г.А. Політична економія: Ринкова форма виробництва: навч. посібник / Г.А. Орехівський. – К.: ДАКККіМ, 2005. – 116 с.
29. Пасемко Г.П. Історія економіки і економічної думки: навч. посібник / Г.П. Пасемко, В.В. Олянич / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2007. – 367 с.
30. Пети В. Классика экономической мысли: сочинения / В. Пети, А. Смит, Д. Рикардо и др. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 209 с.
31. Рикардо. Д. Сочинения / Д. Рикардо. — Т.1: Начала политической экономии и налогового обложения / ред. пер. М.Н. Смит. – М.: Госполитиздат, 1955. – 360 с.
32. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Соцэкгиз, 1961. – 408 с.
33. Сэй Ж.-Б. Трактат по политической экономии: Экономические софизмы. Экономические гармонии / Ж. - Б. Сей, Ф. Бастиа. – М.: Дело, 2000. – 293 с.
34. Туган-Барановський М.І. Паперові гроші та метал / пер. з рос., наук. ред., передм. М.І. Саблук. – К.: КНЕУ, 2004. – 198 с.
35. Філоненко О.С. Аграрні відносини: зміст, розвиток, майбутнє / О.С. Філоненко. – К.: Урожай, 1996. – 208 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України – <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Президент України – <http://www.president.gov.ua/>
3. Кабінет Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Національний банк України – <http://www.bank.gov.ua/NBU/>
5. Фонд державного майна України – <http://www.spfu.gov.ua/ukr/>

6. Рада національної безпеки і оборони України – <http://www.rainbow.gov.ua/>
7. Департамент спеціальних телекомунікаційних систем і захисту інформації Служби безпеки України – <http://www.dstszi.gov.ua/dstszi/control/uk/index>
8. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – <http://www.ombudsman.kiev.ua/>
9. Верховна Рада Автономної Республіки Крим – <http://www.crimea-portal.gov.ua/>
10. Національна академія державного управління при Президентіві України – <http://www.academy.kiev.ua/>
11. Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України – <http://www.kbuara.kharkov.ua/>
12. Національна бібліотека України В.І.Вернадського – <http://www.nbuiv.ua/>
13. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка – <http://www.korolenko.kharkov.com/>
14. Асоціація міст України – <http://www.auc.org.ua/>
15. Інститут реформ – <http://www.ir.org.ua/docs/Abetka/>
16. Кабінет Міністрів України – <http://www.kmu.gov.ua> - (вихід на всі міністерства і відомства)
17. Київський центр Інституту Схід - Захід – <http://www.ewi.org.ua/>
18. Леонтівський центр стратегічного планування” – <http://www.citystrategy.leontief.ru/>
19. Мережа аналітичних центрів України – <http://www.intellect.org.ua>
20. Національний інститут стратегічних досліджень – <http://www.niss.gov.ua/resources.html>
21. Проект «Институт Евроград» – <http://www.eurograd.spb.ru/>
22. Проект розвитку Львівщини – http://ldp.lviv.ua/uk/st_manage.
23. Проект Світового банку у сфері стратегічного планування міського розвитку – <http://www.worldbank.org/urban/>
24. Стратегічне планування в регіонах Європейського союзу – <http://www.cor.eu.int/home.htm>
25. Українська асоціація місцевих та регіональних влад – <http://www.alau.org.ua/>
26. Центр муніципального та регіонального розвитку – <http://www.polis.org.ua/>